

Erdős György László

HISPÁN TEREK

A magyar kultúra perspektívái az ibériai kulturális térben
A „világfalú” és a totális globalizáció korában nem kérdéses, hogy a világszintű verseny a gazdaságon túl a kultúra minden aspektusában is egyre érezhetőbb. Az egyes nemzeti kultúrák világszerte versenyben állnak egymással. Különösen kemény küzdelemre számíthatnak a viszonylag kis népek nyelvileg is elszigetelt kultúrái, amelyek közé a miénk is tartozik. Ezért kell jelen lennünk kulturálisan szűkebb környezetünkön túl is külföldön, legalább a nagy világnyelvek központjaiban. Napjainkban – jogosan – sokat emlegetett (gazdasági) versenyképességünkkel párhuzamosan kulturális téren is versenyképesnek kell lennünk egyrészt földrajzilag, másrészt a kortárs áramlatokban. Mi, magyarok méltán gondoljuk, hogy oktatási, tudományos és művészeti téren világszínvonalon működünk és alkotunk. Ez azonban önmagában már kevés: kultúránkat, eredményeinket kommunikálnunk kell, és el kell vinnünk a Föld távolabbi és magyarul nem értő közönségei felé. Azon túl, hogy a spanyol (és „testvéryelve”, a portugál) bolygónk lakói közel egytizedének nyelve, e kérdéskörnek más is aktualitást ad: a közelmúltban született döntés arról, hogy a kulturális kormányzat új szakdiplomata poszttal kívánja megerősíteni (illetve inkább megalapozni) kulturális pozícióinkat a hispán világban. Sok éve váratott magára ez a döntés, így az új szakdiplomata poszt létrehozásakor semmiképpen sem az lehet a kérdés, hogy „miért?”, hanem az, hogy „miért csak most?”.

A két ország közötti, oly sokszor hivatkozott földrajzi távolság nem is oly nagy: például Moszkva messzebb van, mint Barcelona. Spanyolország-

ban – főleg a képzettebb értelmiség körében – a magyar kultúra nem teljesen ismeretlen, ám kétségtelen, hogy még a legképzettebbek sem tudnak sokat rólunk néhány klisén (Duna, Habsburgok, Puskás stb.) túl. Ezért a magyar kultúradiplomácia legfontosabb feladata Ibériában az, hogy Magyarország végre kerüljön fel Spanyolország térképére, a már meglévő kapcsolódási pontok és kapcsolatok segítségével, valamint újak által kultúránk szervesen illeszkedjék be nemcsak Madrid, hanem a tartományok pezsgő kulturális életébe is. Fontos, hogy a magyar kultúra ne szigetként, elkülönülten tűnjön fel, hanem kerüljön be rövid idő elteltével a helyi kulturális vérkeringésbe. Ezért bemutatkozásunk akkor lehet igazán hatékony, ha annak képviselői népszerű, nagy presztízsű helyszíneken vagy alkalmakkor (színházak, mozik, múzeumok, kiállítótermek, koncerttermek, fesztiválok stb.) találkozhatnak a spanyol közönséggel.

Annak ellenére, hogy általánosan Spanyolország sajnos nem mutat jelentősebb érdeklődést a kelet-európai térség kultúrája iránt, mégis tapasztalataim alapján úgy vélem, hogy a félszigeten – talán futball-múltunk vagy híres gasztronómiánk és borkultúránk okán – általános rokonszenv övezi a magyarokat és Magyarországot, amit érdemes kihasználnunk kulturálisan, turisztikailag és gazdaságilag is.

Jelenlegi találkozási pontok

Mivel Spanyolországban – látszólag – mindent a nulláról kell kezdeni, a stratégiának egészen másnak kell lennie, mint a régóta jól működő magyar intézetek (Berlin, Bécs, Róma, Párizs stb.) esetében,

ahol a fizikai infrastruktúra mellett rendelkezésre áll az esetenként évtizedes kapcsolati infrastruktúra is. A magyar-spanyol kapcsolatok viszont több mint ezer évesek, és igen sokszínűek, az irodalomtól az ingatlanbefektetéseig, a történelemtől a gasztronómiáig, a turizmustól a sportig terjednek, néhány eklatáns példát említve a sok közül. Első lépésként érdemes e kapcsolatrendszeret alaposan feltérképezni, hiszen e meglévő hálózatból érdemes kiindulni. Szükség van teljesen új, „trendi” kezdeményezésekre is (gerillamarketing, fényszínház stb.), ám úgy vélem, ezek akkor lehetnek sikeresek, ha valamilyen előzményük, viszonyuk már van a meglévő, hagyományos kétoldalú kapcsolatokhoz. Ilyenek a meglévő testvérvárosi kapcsolatok, amelyek között határon túliak is akadnak. (Sajnos ezek száma összesen sincs tíz.) Mindenképpen kívánatos lenne újak kialakítása. (Ebben kitüntetett szerep juthat a Kultúra Magyar Városa cím évente változó képviselőinek – tavaly Miskolc, Gyula és Tokaj, idén: Balatonfüred, Szombathely.) Olyan település is van Spanyolországban, ahol szinte adja magát a kapcsolatfelvétel: a közel kétszáz ezer lakosú, levantei *Castellón de la Planá*ban szobra és kultusza van egy magyar királynak, Magyarországi Jolántának (*Violante de Hungría*).

Felvetődik a kérdés, hogy milyen fogadtatásra számíthat az erőteljesebb magyar kulturális jelenlét Spanyolországban. Minden bizonnyal nyitottság és érdeklődés fogadná, hiszen a magyar megjelenések a hetvenes évek óta igen sikeresek a félszigeten. Történelme folytán e régió amúgy is fél évezrede hagyományosan nyitott más, távoli kultúrák iránt (Madridot, Barcelonát, Lisszabont a Föld legkozmpolitább városai között tartják számon), eddig elsősorban a visszafogott jelenlét és a megfelelő, célzott információk hiánya akadályozta nagyobb ismertségünket. A hangsúlyosabb megjelenésnek mindenképpen „ideje volt”: a spanyol fővárosban nemcsak a világnyelvek kulturális intézetei működnek sok éve, hanem (kulturálisan) hasonló méretű versenytársaink (*Cseh Központ, Román Kulturális Intézet* – sőt Lisszabonban is!) is jelen vannak.

Nem szabad megfeledkezni a kultúrdiplomáciai tevékenység gazdasági hozadékaról sem. Spanyolország a magyar beutazó turizmus hatodik legjelentősebb piaca mintegy 151 ezer vendéggel és 390 ezer vendégéjszakával évente, ráadásul folyamatosan dinamikus növekedést produkál, annak ellenére, hogy kutatások szerint a spanyolok 90(!) százaléka nem is szokott külföldre utazni. S e számok még nem tartalmazzák a további spanyol és

portugál nyelvű turistákat a világ minden tájáról. E vendégkör szinte kizárólag kulturális céllal látogat Magyarországra, ami jól illeszkedik a nemzeti turisztikai marketingszervezet aktuális terveihez, melyek szerint 2009. a Kulturális Turizmus Éve Magyarországon. Egyértelmű, hogy a nemzetközi kulturális területen történt befektetések, akár rövidtávon is, jelentős hasznot hoznak a teljes nemzetgazdaság számára.

A másik fontos témakör a kétoldalú gazdasági kapcsolatok területe. Spanyolország – még a világméretű válság ellenére is, egyelőre – egyre aktívabb befektetési és kereskedelmi partnere Magyarországnak. E kapcsolatok további élénkítése a célja a nemrég kezdődött spanyolországi Magyar Gazdasági Évadnak. A kétoldalú gazdasági kapcsolatok szereplői a jövőben nemcsak gazdasági téren lehetnek fontosak: mindenképpen számítani kell rájuk az újfajta kulturális finanszírozási modellek (Art & Business, szponzoráció) esetében is. Az e téren aktív állami szereplőknek szorosan együtt kell működniük, hiszen ez szinergiaként a befektetett szellemi és anyagi erőforrásoknál jóval nagyobb haszonnal járhat.

Spanyol kulturális piac – magyar szempontból

Nem vállalkozhatom itt ennek a végtelenül gazdag kulturális térnek a teljes bemutatására, mindössze néhány – magyar szempontból érdekes vagy fontos – jellegzetességre hívom fel a figyelmet. Bár nem vagyok híve (főleg nem a nemzetiségi alapon történő) általánosításoknak, mégis megpróbálok néhány megállapítást tenni az „átlagos spanyol kultúrafogyasztóra”. A Turizmus Zrt. korábbi kutatásaiból kiderül, hogy hazánk kultúrája iránt elsősorban az idősebb középkorú (40-70 éves), képzett, nagyvárosi réteg mutat érdeklődést. Emellett a Spanyolországban kivételesen széles és befolyásos művészvilág, amely mindig is élen járt a legújabb kezdeményezésekben (Dalí, Buñuel, Almodóvar, Miró, Calatrava stb.), nyitott (lehet) hazai művészeink, építészeink legformabontóbb kezdeményezéseire is. Ez azonban, minden jelentősége ellenére is, csak egy szűk, elit réteg. Tudomásul kell venni, hogy az átlagos spanyol polgár (beleértve a diplomásokat is) nem feltétlenül művelt és tájékozott, és különösen keveset tud nemcsak Magyarországról, hanem az egész térségről. (Egyetemi professzor is felteszi azt a kérdést, hogy Magyarországon oroszul beszélnek-e.) Ezért az elitkultúra mellett még sokáig szükség lesz a legalapvetőbb információk közvetítésére is. E tevékenységet jól támogathatja a „könnyedebb kultúra” exportja: itt, többek között,

a *zarzuela* hagyományokon felnőtt spanyolok körében biztos sikerre számító operettre, a népi kultúrára (népművészet, népdalok, néptánc), szórakoztató filmjeinkre vagy a magyar animációra gondolok. Korunk „multikultúrájában” egyre inkább polgárjogot nyer a gasztronómia és a borkultúra. Mindkettő a legmagasabb szinteken van jelen Ibériában, sőt a konyhaművészet terén a spanyolok körében hagyománya van a legkülönlegesebb új próbálkozásoknak (a franciáktól átvett és továbbfejlesztett *Nouvelle Cuisine*-nek) is, így nemcsak hagyományos ételeinkkel érdemes megjelennünk.

Spanyolország nagy ország, kizárólag Madridból nem lehet az egész félsziget közvéleményét „lefedni”. (És akkor még szó sem esett Latin-Amerikáról.) A Spanyol Királyság 17, kulturálisan és minden tekintetben egymástól nagyban különböző autonóm tartományból áll, amelyek közül kettő Afrikában van (Ceuta és Melilla), kettő pedig az anyaországtól igencsak távolabb fekvő (ám milliós lakossággal bíró) szigetcsoport (Kanári- és Baleári-szigetek). Az országban a spanyol mellett három hivatalos nyelvet beszélnek: a katalánt (további változatai a valenciai és a baleári), a baszkot és a gallegót. Tágabb értelemben e kultúrkörhöz kapcsolhatjuk Andorrát és Portugáliát is. Fentiekből következik, hogy Magyarország megismertetéséhez differenciált megközelítésre van szükség (akár nyelvi is, bár elmondható, hogy – Portugália kivételével – a kasztíliai spanyol azért alapvetően mindenhol működik) az egyes régiók tekintetében. El kell menni, jelen kell lenni kulturálisan a kis- és nagyvárosokban (ezek nem ritkán milliósak), csak ez vezethet sikerre. Bár nem ez az elsődleges cél, de fontos lenne a magyar közönséget is jobban megismertetni Spanyolországgal, hogy végre elfelejthetőek legyenek buta kliséink az „őrült spanyolról”, a bikaviadalról és a flamencóról. (Esetleg még a *paella* ismert.)

Hazánk minden változatossága ellenére sokkal egységesebb ország, mint *España*. Itt a sokszínűséget hazai nemzetiségeink, (a spanyolországi helyzethez képest mindenképpen) sokszínű vallási térképünk és a határon túli magyar kultúra változatossága képviseli, amelyek új távlatokat nyithatnak a hazánkról kialakult spanyolországi kulturális képre vonatkozóan.

Úgy vélem, kulturális kapcsolataink intenzívebbé tételét a legtöbb esetben érdemes valamilyen apropóhoz, évfordulóhoz kötni. Erre a következő években több lehetőség is adódik, ezek közül egy rövid válogatás:

2009: Haydn-év; Passuth László halálának 30. évfordulója; a rendszerváltás, a magyar-osztrák

határnyitás 20. évfordulója; Radnóti-centenárium; 2010: Pécs Európa Kulturális Fővárosa; Ángel Sanz Briz, 5200 budapesti üldözött 1944-es megmentőjének centenáriuma; 2011: Liszt-év; Magyarország az Európai Unió soros elnöke (ráadásul Spanyolországot követően a spanyol-magyar-belga trojka tagjaként); 2012: Juan Gyenes és Müller Miklós (2013) magyar származású spanyol fotóművészek centenáriuma.

Tekintettel anyagi korlátainkra a központi forrásokon túl egyre inkább nyitni kell az újfajta finanszírozási modellek felé: a gazdasági élet szereplőinek bevonására (Art & Business), pályázati pénzekre és a civil szférára, önkéntesek mozgósítására gondolok. A források bizonyára elégtelenek arra, hogy a negyven (vagy a nyelvterületet tekintve négyszáz-) milliós spanyol kulturális piacon meghatározóak legyünk, ám az érdekelt piaci szereplők magánforrásait is ügyesen bevonva ahhoz talán elegendőek, hogy apró, de jól időzített és elhelyezett akciókkal elősegítsék a hosszútávú pozitív tendenciákat.

Stratégiai célok és partnerek

A magyar kulturális diplomácia legfontosabb céljai spanyol földön a következők lehetnek:

- Egy új, dinamikus és egységes országimázs elterjesztése, megismertetése. Kulturális pozícióink erősítése minden téren, különösen versenytársainkhoz képest. Egyedi megjelenés. A hozzánk irányuló kulturális turizmus elősegítése.

- Földrajzi diverzifikáció kulturális téren mindkét irányban. A magyar megjelenésnek korántsem csak a két fővárosra és Barcelonára kell összpontosulnia. Ezt kívánják a hazánkba irányuló spanyol beutazó turizmus adatai is. (96%-uk csakis Budapestet látja!)

- Pécs, mint Európa 2010-es Kulturális Fővárosának megismertetése és kiemelt népszerűsítése.

- A remélhetőleg a közeljövőben megvalósuló Magyar Kulturális Fókusz előkészítése.

- A határon túli magyar kultúra, valamint a hazai nemzetiségi és szubkultúrák (cigányság, hagyományos zsidó kultúra) népszerűsítése.

Előbbi célokat természetesen a kulturális kormányzat (vagy annak madridi képviselője) önmagában nem képes megvalósítani. Ezért a spanyol hivatalos szervek és a Spanyolországban bármilyen formában jelen lévő hazai (hivatalos, kulturális vagy akár üzleti) képviselőkkel való szoros együttműködés mellett, szükség van a két ország kulturális szereplőivel való jó kapcsolatokra is. Itt elsősorban a külfölddel már eddig is kapcsolatban álló, egyfajta koordináló szerepet is betöltő vagy

központilag létrehozott szövetségekre, ernyőszer-
vezetekre gondolok. Érdeemes volna felvenni a
közvetlen kapcsolatot az egyes szakmai szerveze-
tekkel, kamarákkal, *peña*-kkal vagy akár vállala-
tokkal. A kölcsönös cserekapcsolatok, a szakmai
(oktatók, hallgatók, művészek és művészetbará-
tok) és incentive utak a kétoldalú turistaforgalom
legdinamikusabban fejlődő szegmensét jelenthetik
a jövőben. (Az átlagos turisták hulláma várhatóan
mérséklődni fog: akinek nincs speciális érdeklődé-
se, kötődése Magyarországhoz, az életében legfel-
jebb egy ízben két-három napot tölt el nálunk, és
sajnos nem jön többet.)

A Spanyolországban élő magyaroknak (illetve
leszármazottaiknak) vagy hosszabb-rövidebb ideig
kint dolgozó honfitársainknak szintén fontos sze-
rep jut. Ők természetesen más-más megközelítést
igényelnek, koruk szerint és aszerint, hogy mely
kivándorlás utáni generációt képviselik.

E kultúrkörben Közép-Európa általában még
mindig egy egységként él az emberek fejében. Ezért
kiemelkedően fontos a közeli versenytárs országok
és kultúrák (V4, de Ausztria, Románia, Szlovénia,
Horvátország is) képviselőivel való együttműkö-
dés. A spanyol tour operátorokkal való folyama-
tos, aktív, jó kapcsolat kiemelkedő jelentőségű ott,
ahol az „ilyen távolra” utazók nagyobb fele még
mindig utazási irodákon keresztül utazik. A helyi
tour operátorok azért is fontosak, mert legtöbbször
ők biztosítják a portugál és latin-amerikai utazók
európai programjait is.

Felvetések műfajok szerint

Annak ellenére, hogy a spanyol-magyar irodalmi
kapcsolatok Cervantesig és Lope de Vegáig nyúl-
nak vissza, egészen a XX. századig nem beszélhe-
tünk komoly szerepről egymás irodalmi életében.
A *Nyugat* korától kezdve azonban már magyarul
is elérhetőek spanyol szerzők művei, és egyre több
magyar regény és vers olvasható spanyol (sőt katalán)
nyelven. Évente 8-10 magyarul íródott könyv
jelenik meg spanyolul, a kiváló magyar műfordítói
gárda, illetve a Magyar Könyv Alapítvány pályá-
zatainak köszönhetően. 2007 októberétől kezdve
működik a *Literatura Húngara Online* (www.lho.es)
honlap spanyolul és katalánul, amely a magyar iro-
dalom bemutatásán túl számos egyéb információval
is szolgál. (Ez az oldal volna továbbfejleszthető
a magyar kultúra egyéb ágainak bemutatásához.)
Spanyolországban ismerik és kedvelik Márait és
Passuthot (hispán témájú regényeinek köszönhetően),
mint Nobel-díjas elismert Kertész Imre, filozó-
fus szakmai körökben olvassák Lukács Györgyöt

is. Érdekes módon azonban kortárs irodalmunk-
nak (pl. Konrád, Esterházy, Krasznahorkai stb.) a
kiváló fordítások ellenére sem sikerült átlépnie a
nagyközönség ingerküszöbét, a megjelent köny-
vek visszhang nélkül maradtak, és nem is nagyon
fogynak. Klasszikus költőink sem ismertek (a spa-
nyol nyelvű világban ez alól talán csak Kuba kivé-
tel), pedig többek között Simor András szakavatott
tolmácsolásában jó részük olvasható.

Az Ibériai-félsziget a világ képzőművészetének
közel ezer éve egyik legfontosabb központja, ám
a magyar *képzőművészet* gyakorlatilag ismeretlen
errefelé. Ezen lehet változtatni, bár igaz, hogy a
tetemes szállítási és biztosítási költségek (itt a vi-
szonylag nagy távolságnak is szerepe van) miatt a
képzőművészeti alkotások vendékiállításai kevés-
bé kivitelezhetőek. Kár, mert például Madridban bi-
zonyosan sikere lenne egy olyan kiállításnak, amely
bemutatja a Szépművészeti Múzeum spanyol gyűj-
teményének néhány darabját, ennek kapcsán pedig
kiállíthatók magyar klasszikus festők művei is. A
spanyol közönség hagyományosan fogékony a kor-
társ képzőművészetre is. Sajnos azonban a magyar
kortárs képzőművészet külföldi értékesíthetőségi
lehetőségei igencsak korlátozottak. Kortárs spanyol
kiállítások hazai fogadására már vannak jó példák
(pl. a Kiscelli Múzeum szerepel a SEACEX, a spa-
nyol kultúra exportjával foglalkozó állami társaság
/náluk ilyen is van!/ hivatalos partnerei között, és
már több spanyol vonatkozású kiállításnak is ott-
hont adott.) A kortárs képzőművészet terén kulcs-
szereplő lehet a Madridban élő, elismert festőmű-
vész, Fodor-Lengyel Zoltán (1963), a cádizi Királyi
Szépművészeti Akadémia akadémikusa.

A *fotóművészetnek* is nagy hagyományai van-
nak Spanyolországban. (Itt a kiállítási logisztika
is egyszerűbb, olcsóbb.) Fotóművészeti bemutat-
kozásunkat két emigrációban híressé lett honfitár-
sunk köré érdemes szervezni: Juan (János) Gyenes
(Kaposvár, 1912 – Madrid, 1995) és Müller Miklós
(1913, Orosháza – 1999, Llanes).

A korábbi századok *építészetében* kitűnő kap-
csolódási pontnak tartom a szecessziót. (Spanyol
földön – leginkább Katalóniában jellemző
– modernismo-nak hívják.) Barcelona a központja
a közel 80 európai várost összefogó „A szecesszió
európai útja” elnevezésű szervezetnek, amelynek
Budapest (Ernst Múzeum) és Kecskemét mellett,
Szabadka is tagja. A szecesszió olyan sokszínű
építészeti örökségünk, amelynek az Ibériai-félszi-
geten is nagy hagyományai vannak (Gaudí, Puig
i Cadafalch), és amelybe számos város tud bekap-
csolódni határainkon innen és túl. Spanyolország

a kortárs építészet terén is világhatalom (Zaera, Calatrava, Rafael Moneo stb.). Sajnos tehetséges, fiatal építészeink híre csak elvétve jut el ebbe a világba. Itt is akad azonban biztató jel: egy Madridban élő magyar építész, Nyáry Erika kezdeményezésére sikeres együttműködés kezdődött a magyar és a madridi építészakadémiák között.

A történelmi kiállítások, konferenciák a magyar és a spanyol történelem kevés találkozási pontjai közül kapcsolódhatnak valamelyikhez. Ehhez néhány ötlet: középkori dinasztikus kapcsolatok, az ibériai Szent Jakab- és a magyarországi Szent László-kultusz hasonlóságai, a hazai Szent Jakab-kultusz (pl. Ják, amelynek neve egyesek szerint a Jakab névből ered, és Santiago de Compostela kapcsolata máris adott lehet), közös Habsburg uralkodóink, magyarok a spanyol polgárháborúban (bizony, mindkét oldalon harcoltak), Ángel Sanz Briz (1909-1980), budapesti üldözötteket mentő diplomata. Szubkultúránk (zsidóság, cigányság) bemutatása komoly érdeklődésre számíthat Spanyolországban, és nemcsak a mintegy ötvétezer zsidó közösség körében, hiszen az iszlám mellett, az ország kultúráját alapvetően határozta meg az ötszáz évvel ezelőtt üldözött judaizmus. E témának egyik bázisa lehet az afrikai kontinensen elterülő, de Spanyolországhoz tartozó város-enklávé, Melilla, ahol kb. ezerfős ortodox közösség működik, amelynek tagjai igen keveset tudnak európai hittestvéreikről. Érdekes volna párhuzamba állítani a két ország zsidóságát, mert eltekintve az ősi hasonlóságoktól, nagyban különböznek egymástól: a hazai hagyomány döntően askenázi, az ibériai szefárd. A Pireneusi-félszigeten éppen azokból a századokból (XVI-XX.) nincsenek zsidó emlékek, amelyekben a Kárpát-medencei zsidó közösség kiteljesedett és virágzott. Hasonló a helyzet a romákkal: mindkét ország évszázadok óta együtt él a cigánysággal, ám Ibériában mai napig meghatározó körükben a vándor, vásároló életmód, nálunk ma már a letelepedés jellemző, és mások a jellegzetes foglalkozások is (pl. muzsikások, lakatosok stb.).

Külön kategória lehet a sport, nevezetesen a *football*: Kubala, Puskás, Kocsis és Czibor neve ma is „hívószó” szinte minden spanyol számára. Előbbiek Madridhoz, utóbbiak inkább Barcelonához kötődtek.

A Spanyolországban valamilyen szinten ma is jelenlévő kortárs magyar *filmművészet* további népszerűsítésére lenne szükség. A filmek feliratozásával – megfelelő propaganda mellett – elérhető filmjeink nyilvános vetítése is. Ennél nagyobb sikert ígérhet a klasszikus megoldás, a Magyar Filmhét

– amennyiben megfelelő beharangozás előzi meg, vonzó programok kísérik (akár borkóstoló, gasztronómiai bemutatkozás), és népszerű helyszínen zajlik.

A *színházi vendégzereplések* terén – elsősorban a nyelv miatt – kevésbé vagyok optimista, bár sikeres ellenpélda itt is akad: a Katona József Színház társulata évtizede sikeresen lép fel a spanyol világ színpadain.

Magyarország *zenében és tánokban* nagy hatalom, Kocsis Zoltán, Sass Sylvia, Fischer Iván (BFZ) vagy Markó Iván rendszeres vendégei a spanyol színpadoknak. A kifinomultabb zeneértők Eötvös Péter nevét is ismerik. E területen jól működő kapcsolatok vannak, a magyar komolyzenei képzés Spanyolországban is elismert, fiatal zenészeinket szívesen látják fesztiváljaikon, képzéseiken. Itt inkább csak a meglévő kapcsolatok összegyűjtésére, feltérképezésére van szükség, szerencsére ez a terület már szép eredményeket mutat föl.

Sebestyén Márta, Palya Bea spanyol színpadon is garantált sikert aratna, ahogy a magyar operett, a hagyományos és a hagyományokra építő modern cigányzene és a klezmer is. Megfelelő bevezetővel, magyarázatokkal akár az *István, a király* is bemutatatható. További tartalmak rejlenek az egyházzeneben, a kórusmozgalomban, valamint a modern táncszínházi kapcsolatokban. Kodály és a Kodály-módszer már ismert valamennyire, de további népszerűsítésére még oda kellene figyelnünk.

Latin-Amerika

Az ibériai kulturális teret elemezve – még ha csak megemlítés szintjén is – nem hagyható figyelmen kívül az amerikai kontinens. Az ibér-amerikai spanyol nyelvterület 19 országot, több mint 10 millió km²-t és több mint 300 millió embert jelent. (És akkor még nem számoltunk az önmagában is földrésznyi, portugál nyelvű Brazíliával.) Látható tehát, hogy ezt a hatalmas területet, nemhogy Madridból, de még Mexikóvárosból vagy Buenos Airesből is képtelenség rövid időn belül megnyerni a magyar kultúra számára. Itt egyelőre csak a kezdeti lépések megtétele, a lehetőségek feltérképezése képzelhető el. A nyelven túl, ehhez Madrid azért megfelelőbb hely, mint Budapest, mert Spanyolország ma is Európa kapuja az egykori gyarmatbirodalom országai felé. Ez nem csak azt jelenti, hogy a Latin-Amerikából Európába érkező legtöbb repülőjárat ma is Madridban landol, hanem azt is, hogy Madrid számos, a spanyol-portugál világot összefogó, nemzetközi szervezet központja. E szervezeteken keresztül a magyar kultúra számára kapu nyíthat

Dél-Amerika országai felé. (Szomorú, hogy az utóbbi időben a mindig is szerény magyar jelenlét visszaszorulóban van a térségben, egymás után zártuk be nagykövetségeinket Montevideóban, Caracasban, Limában, Bogotában.)

A térséget (sem kulturális, sem „küldő” turisztikai szempontból) nem szabad lebecsülni, hiszen dinamikus fejlődés és növekvő életszínvonal jellemzi. Mexikó, Chile, Brazília, Argentína és (olajjövendelmek köszönhetően) Venezuela a Föld leggyorsabban bővülő feltörekvő gazdaságai közé tartoznak. Bár a lakosságnak egyelőre csak csekély része él európai értelemben vett kulturális életet, pl. Mexikó vagy Brazília esetében 1-2% is milliókat jelent, így perspektíváinkat itt bátran nevezhetjük végtelennek.

A térség jellemzésébe ehelyütt nem kívánok belemenni, általánosan csak annyit, hogy a Spanyolországgra tett kijelentések többsége – más mértékben ugyan, de – megállja a helyét Latin-Amerikára is: Spanyolország nagy és változatos ország, a térség nagyságrenddel nagyobb és változatosabb; Spanyolországban keveset tudnak rólunk, Dél-Amerikában annak is örülhetünk, ha nem Ázsiában keresik országunkat a térképen; Ibériával nem túl szorosak a kereskedelmi és egyéb kapcsolatok, Dél-Amerikával elenyészők stb. Az ilyen típusú összehasonlítások egy vonatkozásban lehetnek kedvezőbbek (egyes országokban): a magyar emigrációt tekintve. Argentínában, Venezuelában és Brazíliában viszonylag sok magyar vagy magyar származású polgár él, többségük már a sokadik generáció képviselője. E közösségek ma még léteznek, és kiindulópontjai lehetnek a magyar kulturális terjeszkedésnek. Sietnünk kell: az utolsó jelentős kivándorlási hullám 1956-ban volt, így a kinti magyarok többsége nagyon idős, gyermekeik, és pláne unokáik számára a magyar kultúra már nem sokat jelent. Ha az első generációs kivándorlók kihalnak, a magyar kultúra helyi szigetei végleg eltűnhetnek a befogadó országok kulturális tengerében.

Előbbiek alapján első latin-amerikai lépéseinket Caracasban (Venezuela), Buenos Airesban (Argentína) és São Paulóban (Brazília) kell megtennünk („kontaktpontok”), ahol ma még segítségére számíthatunk a helyi magyarság képviselői és intézményei részéről. Emellett Kubában (Havanna) tartom még reálisnak egy Magyar Pont átadását tíz éven belül. (Kulturális és civil kapcsolataink Kubával a közös szocialista múlt eredményeképpen a legerősebbek Latin-Amerikában.)

*

Meggyőződésem, hogy Magyarország számára az Ibériai-félszigeten és Latin-Amerika országaiban jelentős, ki nem használt kulturális potenciálok jelennek. E térségre is igaz, hogy bármilyen termékkel is jelenünk meg, a magas művészi és szakmai színvonal nagyon fontos, hiszen az elitkultúrában igen kifinomult, a művészetek iránt fogékony közönséggel találjuk szemben magunkat. Kultúránknak azonban egyben barátságosnak, érthetőnek és vonzóknak is kell lennie, ugyanakkor széles tömegeket kell megszólítania. Hadd idézem itt Bretter E. Zoltánt, a Bukaresti Magyar Kulturális Központ igazgatóját: *„Ha kulturális értékeinket úgy mutatjuk be, hogy az az otthonosság érzetét kelti – legyen az kocsmá, köztér vagy utca – számíthatunk arra, hogy azt az emberek befogadják.”*

Véleményem szerint a jövő magyar-spanyol kapcsolatai semmiképpen sem kétpólusú Madrid-Budapest együttműködésésként képzelhetőek el: ennek olyan sűrű szövésű hálónak kell lennie, amely a spanyol és a magyar nyelvű világ megszámlálhatatlanul sok pontját köti össze egymással (esetenként más nyelvű szereplőket is bekapcsolva). Amennyiben e szövetség elég sűrű, és felöleli a kulturális, az oktatási, a gazdasági és a mindennapi élet (személyes és civil kapcsolatok) területeit, akkor olyan erős kötelék jöhet létre, amely tartósan biztosítja mindkét fél számára a kölcsönösen előnyös együttműködést a jövőben.